

Panos-tuotostutkimus Helsingin seudun aluetaloudesta

HEIKKI ESKELINEN

YTT, vanhempi tutkija

Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

Ilkka Susiluoto: "Helsingin seutu ja muu Suomi: panos-tuotos-tutkimus alueellisesta talouskasvusta", Oulun yliopiston taloustieteen osaston tutkimuksia No 37, Oulu 1996, 219 s.

Ilkka Susiluodon väitöskirjatutkimuksessa analysoidaan Helsingin seudun aluetalouden kasvua ja tuotantorakennetta 1970- ja 1980-luvuilla sekä arvioidaan sen vuorovaikutusta muun Suomen kanssa. Lisäksi tutkimuksessa kehitellään ja kokeillaan panos-tuotosmenetelmän käyttötapoja.

Vaikka panos-tuotosmenetelmää on käytetty aluetaloudellisten rakenteiden tutkimuksessa 1950-luvulta saakka, sille haetaan ja myös löydetään edelleen uusia käyttötapoja. Ilkka Susiluodon tutkimus liittyy tähän suuntaukseen, joka on ollut myös Suomessa kaiken aikaa vireillä runsaan neljännesvuosisadan, huomattavalta osin Oulun yliopistossa. Tutkimuksen erottuvia piirteitä ja ansioita on se, että Ilkka Susiluoto

käyttää monialueista mallia ja hänellä on aineistoa usealta poikkileikkausajankohdalta. Kysymyksessä on Helsingin kaupungin Tietokeskuksessa tehdyn pitkäjänteisen tutkimusprojektin tuloksia kokoava ja arvioiva kokonaisesitys.

Kiinnostus aluetaloudelliseen tutkimukseen on ollut viime vuosina kasvusuunnassa. Suomessa välitön syy tähän on EU-jäsenyys, joka on nostanut esille kysymyksen syvenevän integraation vaikutuksista reunamaiden ja reuna-alueiden talouskehitykseen. Kiinnostus aluetaloudelliseen tutkimukseen ei ole kuitenkaan vain kotimainen ilmiö eikä se aiheudu pelkästään taloustieteen ulkoisista tekijöistä, esimerkiksi EU-integraation kaltaisista institutionaalisista muutoksista. Muun muassa Paul Krugman on korostanut sitä, että taloustieteen sisäiset tekijät ovat suuntaamassa huomiota aluetaloudellisiin ongelmiin. Osaltaan tähän on vaikuttanut metodinen kehitys, erityisesti se, että eräiden tyypillisten aluetaloudellisten ilmiöiden kuten kasvavien tuottojen ja epätäydellisen kilpailun analyysivälineet ovat kehittyneet. Sisällöllisesti

muutos on konkretisoitunut siinä, että aluetaloudelliset tekijät ovat löytäneet sijaa esimerkiksi kansainvälisen kaupan, teknologisen muutoksen ja taloudellisen kasvun teorioissa. Aluetalouksia on perinteisesti tarkasteltu vain paikkoina, joissa talouden toiminnot tapahtuvat, koska jossakinhan niiden täytyy tapahtua. Nytemmin on kuitenkin sekä taloustieteellisessä että talousmaantieteellisessä tutkimuksessa vahvistunut käsitys, että aluetalouksien ominaispiirteet vaikuttavat kokonaistalouksien dynamiikkaan. - On selvää, että nämä kehityspiirteet korostavat Ilkka Susiluodon tutkimuksen ajankohtaisuutta.

Alueellisen talouskasvun tutkimuksessa on tarkasteltu monia erilaisia tutkimusongelmia, joiden teoreettiset lähtökohdat eivät ole yhdistettävissä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Ilkka Susiluoto esittää tutkimuksensa ensimmäisessä osassa (luvut 2-4, s. 18-64) kirjallisuuskatsauksen aluetaloudellisen kasvun teorioihin. Se osoittaa hänen perehtyneen monipuolisesti aihepiiriin ja pohtineen sen merkitystä aluetalouksien empiirisen kasvu- ja rakenneanalyysin kannalta. Katsauksen varsinainen tavoite, empiiristen tutkimusongelmien ankkuroiminen aluetaloudellisen kasvututkimuksen suuntauksiin, jättää kuitenkin toivomisen varaa. Tutkija korostaa eklektistä otettaan siinä määrin, että tutkimuskohteen käsitteellinen jäsentäminen jää väljäksi. Helsingin seutu on Ilkka Susiluodon tutkimuksessa ensisijaisesti suurkaupunki yleensä, eikä niinkään pienen avoimen kansantalouden keskusalue, joka on ollut kauan maan tärkein tuontisatama, ulkomaisiin panoksiin perustuvan kotimarkkinateollisuuden keskus, teknologian ja innovaatioiden tuontiväylä sekä monien hallinto-, pääkonttori-, tuotekehityksen toimintojen ainoa sijaintipaikka.

Tulkinnat tutkimuskohteena olevasta aluetaloudesta heijastuvat kysymyksenasetteluihin

sekä tulkintoihin ja johtopäätöksiin empiirisistä havainnoista. Esimerkiksi Helsingin seudun jäsentäminen pääkaupunkiseutuna ja kansantalouden keskusalueena olisi johtanut siihen, että tutkimuksessa olisi kiinnitetty enemmän huomiota seudun kehityksen riippuvuuksiin koko kansantaloudesta ja sen työnjaolliseen asemaan.

Panos-tuotosmenetelmän käyttöjen kytkeminen aluetalouksien kasvun ja rakennemuutoksen analyysin teoriaan ja kysymyksenasetteluihin on vaikea tehtävä. Koska sen toteuttaminen jää Ilkka Susiluodon tutkimuksessa puolittiehen, kiinnostavat empiiriset tulokset vaikuttavat irrallisemmilta ja enemmän panos-tuotosmenetelmän ehdoilla esilleotetuilta kuin mitä niiden itse asiassa tarvitsisi olla. Tämä ei kuitenkaan eliminoi niiden arvoa, sillä kattavat havainnot Helsingin seudun talouden rakenteen ja kasvudynamiikan yhteyksistä ovat nyt käytävissä ja arvioitavissa.

Ilkka Susiluoto on hyvin selvillä panos-tuotosmenetelmän soveltamiseen liittyvistä rajoituksista ja ongelmista. Perehtyneisyyttä menetelmään osoittaa myös se huolellinen ja realistinen ote, jolla hän esittelee ja arvioi panos-tuotostutkimusten toteuttamista ja käytännön ratkaisuja.

Tutkimuksen toisessa osassa (luvut 5-9, s. 65-182) esitettävät empiiriset havainnot eivät rajoitu Helsingin seudun kasvuun ja kasvumekanismeihin. Niiden taustaksi ja tavallaan omalla kokonaisuutenaan tarkastellaan aluetalouden rakenteita vertailevasta perspektiivistä, arvioidaan tuotantorakenteen konnektiivisuuden indikaattoreita, selvitetään toimialojen suhteellisen aseman pysyvyyttä, tuotantovaikutusten leviämistä Helsingin seudun, muun Etelä-Suomen sekä Keski- ja Pohjois-Suomen välillä sekä tarkastellaan tärkeimpiä toimialojen välisiä riippuvuuksia. Useat tässä yhteydessä, tutki-

muksen luvussa 6, esitettävät havainnot ovat kiinnostavia muutoinkin kuin panos-tuotosaineistoon varaan rakentuvien kasvumallien tausta-aineistona.

Helsingin seudun aluetalouden kasvumallit käsittelevät ajanjaksoa 1985-90. Niiden avulla arvioidaan neljää asiakokonaisuutta: tavara- ja palvelutuotannon osuuksia kasvusta, aluetalouden sisäisen ja ulkoisen kysynnän merkitystä, muuttoliikkeen vaikutuksia sekä työn tuottavuuden ja koulutustason muutosten liittymistä kasvuun. Näiden analyysien tulokset korjaavat ja täsmentävät monissa yhteyksissä esitettyjä pohdiskeluja Helsingin seudun kasvun perustekijöistä ja -mekanismeista, muun muassa korkean teknologian alojen ja palvelusektorin merkityksestä. Koska kasvutarkastelujen kattama periodi on lyhyt, havaintojen riippuvuutta tuolloin vallinneesta kansantalouden kehitysvaiheesta olisi kuitenkin ollut syytä arvioida esitettyä perusteellisemmin.

Ilkka Susiluodon empiiriset tulokset tuovat epäilemättä lisän kotimaiseen aluetalouksien rakennetutkimukseen. Tämä ei johdu pelkäs-

tään eikä edes ensisijaisesti siitä, että hän on ainoana tutkinut kansantalouden suurinta ja toiminnallisesti keskeisintä aluetaloutta, Helsingin seutua. Kontribuutio on pikemminkin siinä, että Ilkka Susiluoto - tehtyään suurtyön aineiston tuottamisessa - pystyy selvittämään empiirisesti kysymyksenasetteluja, joita koskevat tarkastelut ovat olleet aiemmin spekulatiivisia tai joiden analyysissa käytettävä aineisto on ollut esimerkinomaista. Tätä ansiota ei kumoa se, että teorian ja empirian väliset yhteydet jäävät väljiksi ja tutkimusraportin kieliasu on viimeistelemätön.

Kysymys Helsingin seudun roolista Suomen talouden dynamiikassa kytkeytyy kiinnostavalla tavalla talouden kasvutekijöistä käytävään teoreettiseen keskusteluun. Lisäksi se on myös kansantalouden kasvustrategian näkökulmasta ajankohtainen ja merkittävä. Olisi suotavaa, että Helsingin seudun rakenteiden ja kasvun tutkimus etenisi Ilkka Susiluodon luomalta pohjalta 1990-luvulle, kriisin ja epävarmuuden vuosiin.